

İzmir İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Desteklemelerden Yararlanma Düzeyleri, Sorunları ve Beklentileri

Funda AKDOĞAN¹, Cuma AKBAY^{1*}

¹Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Kahramanmaraş

*Sorumlu Yazar: cakbay@ksu.edu.tr

Geliş Tarihi: 19.05.2022 Düzeltme Geliş Tarihi: 17.09.2022 Kabul Tarihi: 19.09.2022

Öz

Hayvancılık sektörü, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de stratejik öneme sahip bir sektördür. Bu nedenle hayvancılık politikaları sektör açısından önem arz etmektedir. Politikaların uygulanmasında işletmelere yapılan desteklemeler sektörün sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Araştırmanın amacı İzmir ilinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin aldığı tarımsal destekleri belirlemek, üye oldukları kooperatif ve üretici örgütlerini tespit etmek ve desteklemeler hakkındaki sorunları belirleyerek bu sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma verileri, İzmir ilinde tabakalı tesadüfi örnekleme metodu ile seçilen 102 işletmeci ile yüz yüze yapılan anketlerden elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; üreticilerin %96,4’ünün Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği’ne üye olduğu, %94,1’inin desteklerden yararlandığı, %56,8’inin destekleri yetersiz bulunduğu, %26,5’i ise yem ve mazot desteklerinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. İşletmelerde üretim dönemleri içerisinde gerçekleşen yem fiyatlarındaki dengesiz artış ve kesif yem maliyetinin yüksek olması, süt sığırcılığının sürdürülebilirliği açısından üreticileri endişelendirmektedir.

Anahtar kelimeler: Destekleme, süt sığırcılığı, üretici birlikleri, İzmir, Türkiye

Benefiting Level of Dairy Cattle Farms from Livestock Supports, their Problems and Expectations in Izmir Province

Abstract

The livestock sector is strategically important in Türkiye, as in other countries in the world. For this reason, livestock policies are important. Support for agricultural enterprises in the implementation of policies is very important for the sustainability of the sector. The aim of the research is to determine the support received by the producers in Izmir province, to identify the organizations they belong to, to identify the problems about the supports and to provide solutions to these problems. The research data were acquired from face-to-face surveys with 102 agricultural farms selected from the region by stratified incidental sampling method in 2014. According to the results of this research, 96.4% of producers are members of the Breeding Cattle Breeders Association, 94.1% of producers in the region benefit from support, 56.8% of the support is insufficient, 26.5% stated that feed and diesel support should be increased. The unbalanced increase in feed prices and the high cost of concentrated feed during the production periods in the farms worry the producers in terms of the sustainability of dairy cattle.

Key words: Support, dairy farming, producer union, İzmir, Türkiye

Giriş

Gelişmiş ülkelerin ekonomisinde büyük paya sahip olan hayvancılık bir endüstri sektörü haline gelmiştir (Torgut ve ark., 2019). Bu sektörde ikame

olanağı olmayan hayvansal ürünlerin arz ve güvenilirliğinin sürekli olması nedeniyle ulusal ve uluslararası anlamda oldukça büyük öneme sahiptir (Gökhan, 2010). Dünya nüfusunun hızla artması ve beraberinde getirdiği et ve süt ürünleri ihtiyacı sektörün önemini gözler önüne sermektedir. Ayrıca hayvancılık faaliyeti, kırsal nüfusun kırdaki tutulması,

kırsal alanların kalkınması ve yaşam koşullarının iyileştirmesi açısından da kritik öneme sahiptir (Sevimli, 2020). Bu nedenle hayvancılık tüm dünyada stratejik öneme sahip bir sektör haline gelmiştir (Ata ve Yılmaz, 2015).

Tarım sektörü, her zaman riskin ve belirsizliğin en üst düzeyde olduğu bir alandır. Bu nedenle devlet destekleri, işletmelerin düzenli gelirin olması açısından oldukça önemlidir (Aşkan ve Dağdemir, 2016). Ülke ekonomisindeki gelişmeler ve tarım sektöründeki belirsizlikler doğrultusunda sürekli yenilenen hedefler için hayvancılık faaliyetinin sübvansede edilmesi gereği de işletmeler açısından hayati değer taşımaktadır (Eryılmaz ve ark., 2020). Bu sektörün devamlılığını sağlayabilmek, sektörde kaliteyi ve verimliliği artırabilmek için üretim faaliyetinde bulunan işletmelere farklı destekleme kalemleri sunulmalıdır. Desteklerle birlikte işletmelerin gelir ve üretim artışının sağlanması, işletmelerin başarısını artıracak ve işletmeleri sürdürülebilir işletme konumuna getirecektir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından beri tarımsal desteklemeler yapılsa da tarım sektörünün içinde hayvancılık sektörü için yapılan desteklemeler sınırlı kalmıştır. Hayvancılığın giderek dışa bağımlı hale gelmesi ile yeni politikaların uygulanması gereği doğmuş ve 2000 yılında “Hayvancılığın Desteklenmesi Kararnamesi” yürürlüğe girmiştir. İleriki yıllarda tarım içinde hayvancılığa verilen destek miktarları artırılmış ve yeni politikalar uygulanmıştır. Özellikle 2005 yılı itibariyle başlayan artış günümüze kadar sürmüş ve yem desteği, süt teşvik primi, buzağı desteği, suni tohumlama gibi destekler ile hayvancılık destekleri çeşitlendirilmiştir (Demir ve Yavuz, 2010).

Türkiye’de birçok işletme süt sığırcılığı yapmasına rağmen modern işletme sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi Türkiye’de süt sığırcılığı faaliyetinde bulunan işletmelerin küçük ölçekli olmasıdır. Yapılan teşvik ve destekler ile birlikte son yıllarda modern işletmelerin sayılarında ve ölçeklerinde artışlar gözlemlenmiştir (Aşkan ve Dağdemir, 2016). Türkiye’de uygulanan yeni politikalar ile günümüzde hayvancılığa verilen önem artmış ve süt sanayinin gıda sanayi içerisindeki payı %11’e yükselmiştir (Torgut ve ark., 2019). Yapılan araştırmalar ile kaba yem üretimi ve fiyatları, diğer girdi fiyatları, ürün fiyatları, kooperatifleşme ve girdi temini gibi konularda problemler saptanmış ve uygulanan yeni desteklemelerle bu sorunlar çözülmeye çalışılmıştır (Sevimli, 2020).

Konu ile ilgili çeşitli literatürler incelendiğinde birçok araştırma yapılmış olduğu görülmektedir. Bunlardan bir kaçı; Türkiye’de uygulanmakta olan hayvancılık desteklemelerinin

süt sığırcılığı yapan işletmelere etkisi (Torgut ve ark., 2019); Türkiye’de süt sığırcılığı üzerine yapılan ıslah ve destekleme çalışmalarının etkisi (Aksoy ve Ark., 2012); İzmir ilinde süt sığırcılığı yetiştiricilerinin destekleme politikalarına yönelik tercih hiyerarşisi (Uzmay ve Çınar, 2016); TRA1 Düzey 2 bölgesinde devlet teşvik ve desteklemelerden faydalanan süt sığırcılığının işletmelerinin sermaye durumu (Aşkan ve Dağdemir, 2016); hayvancılık destekleme politikalarına çiftçilerin yaklaşımlarının bölgelerarası karşılaştırmalı analizi (Demir ve Yavuz, 2011); Van ilinde DSYB’ne üye ve üye olmayan süt sığırcılığı işletmelerinin hayvancılık desteklerinden faydalanma durumları (Terin ve ark., 2022); Türkiye’de uygulanan hayvansal üretimi destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmelerine yansımaları (Ata ve Yılmaz, 2015; Ağır ve Akbay, 2018) üzerine araştırmalar yapılmış fakat süt üreticilerine yapılan desteklemelerin etkilerini araştıran çalışmaların sayıca yetersiz olduğu görülmüştür. Oysaki süt üreticilerine yapılan desteklemelerin süt ve süt ürünlerin arzını doğrudan etkilediği bilinmekle birlikte tüketiciye ürünün sağlıklı ulaşması ve ulaştırılması açısından da hayati öneme sahiptir. Bu kadar önemli bir konu da eksiklerin olması bu çalışmanın gerekliliğini artırmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de İzmir ilinde süt sığırcılığı işletmecilerinin aldıkları desteklemeleri belirlemek, işletmecilerin destekler hakkındaki sorunlarını saptamak ve bu sorunlara çözüm önerileri sunarak üreticilerin problemlerinin ortadan kaldırılması adına yeni çözüm yolları sunmaktır.

İzmir ili 2018 yılı itibariyle büyükbaş hayvan varlığının %4,47’sine sahiptir ve 400 bin civarında sağlam hayvan mevcut olup yıllık toplam büyükbaş sığırcılığında yaklaşık olarak 1.170 bin ton civarında süt elde edilmektedir (Semerci ve ark., 2020). Ayrıca yine aynı yıl itibariyle İzmir ili Türkiye’de bir yıl içerisinde üretilen toplam süt miktarının yaklaşık olarak %5’ni sağlamaktadır (TÜİK, 2020). Hayvan başına süt üretiminde de İzmir ili yaklaşık olarak ortalama 3 lt/baş olarak Konya’dan sonra ikinci sırada geldiği görülmektedir (FAO, 2019). Bu yüzden Türkiye’de gerek büyükbaş hayvan varlığı gerekse üretilen toplam süt miktarı bakımından ilk 3’te yer alan İzmir ili çalışmanın araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Materyal ve Metot

Araştırmanın ana materyali, 2014 yılında İzmir ilinde aktif süt sığırcılığı faaliyetinde bulunan tarım işletmelerinden alınan verilerden oluşmaktadır. Veriler, her işletmeden 1 adet anket yapılarak alınmıştır. İzmir ilinde süt sığırcılığının yoğun olarak yapıldığı ilçeler göz önünde

bulundurulacak araştırma sahası belirlenmiştir. Bu ilçelerin belirlenmesinde Tarım ve Orman Bakanlığı İlçe Müdürlükleri'nden alınan veriler değerlendirilmiştir. Bir işletmede anket yapılabilmesi için o işletmenin en az 5 baş ve üzeri sağılabilen hayvanının olması kriter olarak alınmıştır (Akbaş ve Akdoğan, 2020). Anket dağılımı süt sığırcılığının en yoğun olarak yapıldığı 3 farklı ilçedeki (Ödemiş'te 11, Bayındır'da 8 ve Tire'de 7 köy ve mahalle) 26 köy ve mahallede gerçekleştirilmiştir. Anket yapılan alanlardaki hayvan sayısı çalışmanın tabakalarını oluşturmaktadır. İşletme büyüklükleri 5-14 baş (1. Grup), 15-29 (2. Grup), 30- + (3. Grup) şeklinde gruplandırılmıştır. Anket yapılacak işletmeler, tabakalı tesadüf örnekleme metodu temel alınarak, anakitle içerisinde aşağıdaki formül ile hesaplanarak belirlenmiştir (Yamane, 2001; Boz ve ark., 2011; Muradi ve Akbaş, 2018).

$$n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2} \quad D^2 = \frac{e^2}{t^2}$$

Denklemden,

N = Ana kitlede yer alan çiftçi sayısını,

N_h = Her bir tabaka içerisinde bulunan çiftçi sayısı,

e = Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı,

S_h = Her bir tabaka için hesaplanan standart sapma,

D^2 = Arzu edilen varyans,

t = t dağılım tablosunda, izin verilen güvenlik sınırlarına karşılık gelen değer.

Tabakalı tesadüf örnekleme metodu baz alınarak %5 hata oranı ile %95 güven aralığında olacak şekilde toplam anket sayısı İzmir ve ilçeleri için 102 olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde frekans tabloları ve tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

İşletmelerin sosyo-demografik özellikleri

İzmir ilinde yapılan araştırma kapsamında, araştırmaya katılan işletmecilerin ortalama yaşı 47,4 olarak saptanmıştır. İşletmecilerin hepsi okuryazardır. Üçüncü gruptaki büyük işletme sahiplerinin %12,4'ünün üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan işletmecilerin ailesindeki birey sayısı 4,1 olarak belirlenirken, ailelerin içinde süt sığırcılığı ile uğraşan birey sayısının ise ortalama 2,1 olduğu saptanmıştır. Araştırma alanında anket yapılan 102 işletmede toplam 1623 adet süt sığıru olduğu ve işletme başına ortalama 25,7 baş süt sığıru bulunduğu belirlenmiştir. Bu oran Türkiye genelinde işletme başına 4 adet, AB ülkelerinde ise işletme başına 44

adettir (Torgut ve ark.2019). Süt sığırcılığı yapılan işletmelerin %46,1'inin 5-14 baş, %22,5'inin 15-29 baş ve %31,4'ünün ise 30 baş ve üzeri sığıra sahip olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan işletmecilerin örgütlenme hizmetlerinden yararlanma durumlarına bakıldığında, işletmelerin %96,4'ünün Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne ortalama 11,2 yıldır üye oldukları belirlenmiştir. Bu oran işletmelerin desteklemelerden yararlanmak için Damızlık Birlikleri'ne zorunlu üyelik şartından dolayı yüksek çıkmaktadır. İşletmecilerin %28,6'sının Süt Üreticileri Birliği'ne ortalama 6,6 yıldır üye oldukları belirlenmiştir. Üreticilerin Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne nazaran Süt Üreticileri Birliği'ne olan üyelik sürelerinin daha az olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedenlerinden biri Süt Üreticileri Birliği'nin (2005) Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinden (1998) daha sonra kurulmuş olması ve süt birliğinin işletme başına aidat alırken, damızlık birliğinin süt sığıru başına aidat almasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Eryılmaz ve ark. (2020)'inin Samsun ilinde yaptığı bir çalışmada işletme sahiplerinin %58,6'sı Ziraat Odası'na üyelikte ilk sırada yer alırken, ikinci sırada %48,6 ile Süt Üreticileri Birliği yer almaktadır. İşletmelerin %41,4'ü ise Tarım Kredi Kooperatifi'ne üyedir.

İşletmecilerin destekler hakkındaki görüşleri

Türkiye'de süt sığırcılığı yapan işletmelere, sığır sayısı ve sütün kalitesini artırması, var olan kapasitesini daha fazla büyümesi için yapılan destek çalışmalarının olumlu yönde seyrettiği belirlenmiştir (Vural ve Fidan, 2007). Araştırma yapılan İzmir ili büyükbaş hayvancılıkta en fazla desteklerden yararlanan ildir (Anonim, 2018). Yapılan araştırma kapsamında da görülmüştür ki bölgedeki üreticilerin %94,1'i desteklemelerden yararlanmaktadır. Ayrıca araştırma yapılan İzmir ilinde üreticilerden destekler hakkındaki görüşleri alınmıştır (Çizelge 1). Bölgedeki işletme sahiplerinin %88,2'sinin desteklemelerden yararlanmak için hangi şartları sağlamaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %56,8'i desteklerin yetersiz olduğunu, %66,7'si desteklerin verimliliği artırdığını düşünürken, %81'i ise destekler konusunda herhangi bir eğitime katılmadığını ifade etmiştir. Uzman (2017) tarafından İzmir ilinde yapılan çalışmada ankete katılan işletmecilerin %43,5'inin destekleme politikalarından memnun olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da yapılan bu çalışmayı destekler niteliktedir. Ayrıca bölgede yapılan gözlemler ve çiftçilerden alınan bilgiler sonucunda; üreticilerin destekler hakkında yeterli bilgiyi bölgede bulunan Damızlık Birliği ve Süt Birlikleri'nden öğrendiklerini

fakat destek ödemeleri yapılırken Damızlık Birliği için yapılan kesintiden oldukça rahatsızlık

duydıkları gözlemlenmiştir.

Çizelge 1. İşletmelerin destekler hakkında görüşleri (%)

Görüşler	Evet	Hayır	Toplam
Desteklerden yararlanıyor musunuz?	94,1	5,9	100,0
Desteklerden yararlanmak için şartları biliyor musunuz?	88,2	11,8	100,0
Destekler verimliliği artırır mı?	66,7	33,3	100,0
Sizce destekler yeterli mi?	43,2	56,8	100,0
Desteklerle ilgili eğitim çalışmalarına katıldınız mı?	19,0	81,0	100,0

Alınan destekler

Araştırma yapılan işletmelerde işletme grupları itibariyle 2014 yılında alınan hayvancılık destekleri Çizelge 2’de verilmiştir. İşletmeler büyüdükçe alınan hayvancılık desteklerinin de arttığı belirlenmiştir. En fazla destek sütten alınırken bunu anaç desteği (5816,25 ₺/baş) ve besilik sığır desteği (2363,00 ₺/baş) takip etmektedir. İşletme gruplarında süt prim desteği 5-

14 baş hayvana sahip olan küçük işletmelerde 2206,30 ₺/baş, 15-29 baş hayvana sahip olan orta büyüklükteki işletmelerde 7010,65 ₺/baş, 30 baş ve üstü hayvana sahip olan büyük işletmelerde 19969,10 ₺/baş ve işletmeler ortalaması ise 9728,68 ₺/baş olduğu saptanmıştır. İşletmelerin yıl içerisinde aldığı ortalama destek miktarı 20797,90 ₺/baş olarak belirlenmiştir.

Çizelge 2. İşletme grupları itibariyle alınan hayvancılık destekleri (₺/baş)

Destekler	1. Grup (5-14 baş)	2. Grup (15-29 baş)	3. Grup (30+ baş)	Genel
Anaç destek	1973,25	4567,50	10908,00	5816,25
Soy kütük kaydı desteği	634,20	1218,00	2968,80	1607,00
Besilik sığır desteği	1389,00	900,00	4800,00	2363,00
Buzağı desteği	630,75	952,50	2025,00	1202,75
Şap aşısı desteği	13,84	30,96	82,22	42,34
Brusella aşısı desteği	16,09	32,50	65,05	37,88
Süt prim desteği	2206,30	7010,65	19969,10	9728,68
Toplam	6863,43	14712,11	40818,17	20797,90

1. Grup: Küçük işletmeler, 2. Grup: Orta işletmeler, 3. Grup: Büyük işletmeler

İşletme grupları itibariyle işletmelerin 2014 yılında aldığı tarımsal destekler Çizelge 3’te verilmiştir. İşletmelerin arazilerine en fazla ettikleri ürün kuru/sulu silajlık mısırdır. İşletme grupları itibariyle sulu silajlık mısırdan alınan destekler küçük işletmelerde 2235,00 ₺, orta büyüklükteki işletmelerde 3155,25 ₺, büyük işletmelerde 6444,75 ₺, ortalama işletmeler toplamı 3945,00 ₺ olduğu belirlenmiştir. Alınan mısır desteklemelerinin işletme büyüklükleri ile doğru

orantılı olduğu ortaya çıkmakta. Küçük işletmelerde ortalama 5 ton (2500,00 ₺), büyük işletmelerde ortalama 40 ton (20000,00 ₺) buğday/arpa için destek alırken, orta büyüklükteki işletmecilerin arpa/buğday için destek almadıkları saptanmıştır. Ayrıca tabloya bakıldığında, işletmelerin ortalama 95,70 dekara 968,97 ₺ mazot ve gübre desteği aldığı belirlenirken işletme boyutları büyüdükçe, alınan destekleme miktarları da artmıştır.

Çizelge 3. İşletme grupları itibariyle alınan bitkisel ürün destekleri (₺)

Destekler	1. Grup (5-14 baş)	2. Grup (15-29 baş)	3. Grup (30+ baş)	Genel
Sulu yonca	450,00	400,00	931,00	593,66
Korunga ve fiğ	1266,80	700,00	1302,80	1089,86
Sulu silajlık mısır	2235,00	3155,25	6444,75	3945,00
Kuru silajlık mısır	927,50	1251,25	420,00	866,25
Buğday ve arpa	2500,00	0,00	20000,00	7500,00
Mazot ve gübre	624,97	780,16	1501,80	968,97
Toplam	8004,27	6286,66	30600,35	14963,74

1. Grup: Küçük işletmeler, 2. Grup: Orta işletmeler, 3. Grup: Büyük işletmeler

İşletmeler tarımsal ve genel olmak üzere iki farklı alanda desteklemelerden yararlanmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren işletmelerde genel destekleme alanında en yüksek

payı süt desteklemesi (316,10 ₺/baş) içermektedir ve bunu anaç desteği miktarı (213,60 ₺/baş) takip etmektedir. Bu alanda en az paya ise şap aşısı desteği (1,51 ₺/baş) sahiptir (Çizelge 4).

Çizelge 4. İşletme grupları itibariyle bir hayvan başına düşen destekleme miktarları (₺/Baş)

Destekler	1. Grup (5-14 baş)	2. Grup (15-29 baş)	3. Grup (30+ baş)	Genel
Anaç destek	229,45	207,24	204,12	213,60
Soy kütük kaydı desteği	73,74	55,26	55,55	61,51
Besilik sığır desteği	161,51	40,83	89,82	97,38
Buzağı desteği	73,34	43,22	37,89	51,48
Şap aşısı desteği	1,61	1,40	1,54	1,51
Brusella aşısı desteği	1,87	1,47	1,22	1,52
Süt prim desteği	256,55	318,09	373,67	316,10
Toplam	798,07	667,51	763,81	743,13

1. Grup: Küçük işletmeler, 2. Grup: Orta işletmeler, 3. Grup: Büyük işletmeler

Tarımsal desteklemeler içerisinde işletmelerin ürün bazında alınan desteklemelere bakıldığında buğday ve arpadan alınan desteklemeler (221,65 ₺) başı çekmekte olup sulu silajlık mısırdan alınan desteklemeler (174,54 ₺) buna yakındır. Çarpıcıdır ki hayvan beslenmesinde temel ürünlerden biri olan yoncanın (29,30 ₺) işletme başına verilen destekleme miktarı ise en

düşük paya sahiptir. Üreticinin en fazla ihtiyacı olduğu mazot ve gübre desteğinin ise sadece 45,39 ₺/da olduğu saptanmıştır (Çizelge 5). Sonuçlar yapılan harcamalara rağmen alınan destek miktarlarının oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5. İşletme grupları itibariyle bir hayvan başına düşen bitkisel ürün desteği miktarları (₺/Baş)

Destekler	1. Grup (5-14 baş)	2. Grup (15-29 baş)	3. Grup (30+ baş)	Genel
Sulu yonca	52,33	18,15	17,42	29,30
Korunga ve fiğ	147,30	31,76	24,38	67,81
Sulu silajlık mısır	259,88	143,16	120,60	174,54
Kuru silajlık mısır	107,85	56,77	7,86	57,49
Buğday ve arpa	290,70	0,00	374,25	221,65
Mazot ve gübre	72,67	35,40	28,10	45,39
Toplam	930,73	285,24	572,61	596,19

1. Grup: Küçük işletmeler, 2. Grup: Orta işletmeler, 3. Grup: Büyük işletmeler

İşletmecilerin destekler için beklentileri

Üreticilere destekler kapsamında önerileri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 6'da özetlenmiştir. İşletmecilerin yarısına yakını (%42,2) destekler konusunda düşüncesini belirtmek istemezken, %26,5'i yem ve mazot desteğinin artırılması, %15,7'si çiftçilere her alanda verilen desteklerin miktarlarının artırılmasını, %4,9'u teknik bilgi ve süt fiyatlarının artırılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Torgut ve ark. (2019) tarafından yapılan bir başka araştırma da ise bu çalışmanın aksine işletmelerin destekleme miktarlarından memnuniyet durumunun yeterli olduğu saptanmıştır. Araştırma alanında gözlemler sonucu çiftçilerin kesif yem fiyatları konusunda

sıkıntıları olduğu belirlenmiştir. Yıl içerisinde yem fiyatlarında meydana gelen orantısız artışları ve kesif yem pahalılığının, çiftçileri süt sığırcılığı üretiminde gelecek için oldukça kaygılandığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 6. Üreticilerin desteklerden beklentileri

Beklentiler	Oran
Yem ve mazot desteği artırılmalı	46,9
Desteklerin hepsi artırılmalı	24,8
Süt fiyatları artırılmalı	10,6
Teknik bilgi desteği sağlanmalı	10,6
Süt ve yem fiyatlarında istikrar olmalı	7,1
Toplam	100,0

Destek ödemelerinde işletmecilerin karşılaştıkları sorunlar

Ankete katılan üreticilere destek ödemelerinde karşılaştıkları sorunlar hakkında sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar Çizelge 7’de özetlenmiştir. Ankete katılan üreticiler, başvuru esnasındaki bürokrasi işlemlerinin çokluğu ve zaman kaybını en önemli unsur olarak

görmektedirler (3,04). Ayrıca işletmelerin büyük bir çoğunluğu desteklemelerden haberdar olma ile ilgili problem yaşamadığını dile getirmişlerdir (1,75). Bunların dışında kalan destekleme ödemeleri; banka işlemleri (kefillik vs.) ve destek miktarları ile ilgili konularda çiftçiler kararsız kalmışlardır.

Çizelge 7. Destek ödemelerinde işletmecilerin karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Ortalama	Std. Sapma	Kategoriler
Başvurudaki bürokrasi fazla ve zaman alıcı	3,04	1,414	Kararsızım
Ödemeler zamanında yapılmıyor	2,59	1,398	Kararsızım
Bankanın borç, kefillik vs. dolayı el koyması	2,56	1,441	Kararsızım
Verilen destek miktarı yeterlidir	2,54	1,493	Kararsızım
Desteklemelerden haberi olmadı	1,75	1,100	Katılmıyorum

1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

İşletmecilerden hayvancılık destekleri konusunda alınan öneriler

Araştırma alanında üreticilere hayvancılık desteklemeleri konusunda önerileri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 8’de özetlenmiştir. Ankete katılan üreticiler; süt sığırcılığı faaliyetinin sürdürülebilirliği için yem fiyatlarında düşüş gerçekleşmesi (4,46) en önde kabul gören öneridir. Süt desteklerinin sütün kalitesine, hijyenine ve miktarına odaklı olarak verilmesi konusundaki öneriyi de çiftçilerin büyük bir çoğunluğu benimsemiştir (4,04). Bu sonucu bölge için yapılan diğer çalışmalar da destekler niteliktedir (Torgut ve ark., 2019).

Desteklemelerin verileceği zaman dilimleri üretici açısından oldukça önemlidir. Çünkü

sığır yetiştiricileri suni tohumlama, hayvanın bakımı, yem vb. konularda alacağı destek ödemelerinden dönem içerisinde yararlanmak istemektedirler. Bu hususta üreticilerin; desteklerin mevsimlere göre verilmesi (3,64) ve destek ödemelerinin zamanında ödenmesi (4,23) konusunda aynı fikirde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca üye olunan birliklerin yaptığı kesintilerin azaltılması (4,20) ve gelişen yetiştirme koşullarına uyum için teknik destek önerileri de (4,24) çiftçiler açısından kabul görmektedir. Yapılan çalışmada bölgede hayvancılık faaliyetinin daha iyi koşullarda yapılması için yapılan destek miktarlarında iyileştirmelerin olması gerekliliği de işletmeler için elzem durumdadır.

Çizelge 8. İşletmelere hayvancılık destekleri konusunda sunulan öneriler hakkında işletmecilerin düşünceleri

Öneriler	Ortalama	Std. Sapma	Kategoriler
Yem fiyatları düşürülmeli	4,46	0,723	Katılıyorum
Daha fazla teknik bilgi desteği sağlanmalı	4,24	0,690	Katılıyorum
Destekler zamanında ödenmeli	4,23	0,589	Katılıyorum
Birliklerin üyelik aidat kesintisi azaltılmalı	4,20	0,986	Katılıyorum
Destek miktarları artırılmalı	4,09	1,094	Katılıyorum
Süt fiyatları artırılmalı	4,08	0,949	Katılıyorum
Süt destekleri kalite, hijyen ve miktar odaklı olmalı	4,04	0,920	Katılıyorum
Destekler mevsimlere göre verilmeli	3,64	1,243	Katılıyorum

1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

İşletmecilerin Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği hakkındaki görüşleri

Türkiye’de sığır yetiştiricilerinin büyük bir kısmı destek ödemeleri alabilmek ve hayvancılıkla ilgili konularda daha iyi faydalanabilmek adına Damızlık Birlikleri’ne kaydolmaktadır. İzmir ilinde yapılan bu anket çalışmasında süt sığırcılığı üreticilerinin üye oldukları Damızlık Birlikleri hakkında görüşleri alınmış olup sonuçlar Çizelge

9’da açıklanmıştır. Süt sığırcılığı üreticileri hayvan soy kütüğü kaydının Damızlık Birliği tarafından tutulması görüşündedirler (3,95) ve Damızlık Birlikleri’nin üyelik ücretlerinin yüksek olduğu kanısındadırlar (3,49). Diğer taraftan, süt sığırcılığı işletmecilerinin üye oldukları Damızlık Birlikleri’nin; üretim girdilerini daha kaliteli ve ucuza temin etmesi (1,67), üreticilerin ürünlerini daha iyi koşullarda pazarlaması (1,57), üreticilerin tarımsal

gelirlerini artırması (1,75), veteriner hizmeti sağlaması (2,02), danışmanlık hizmeti sağlaması (1,75) ve hayvancılık desteklerinden daha fazla yararlanmalarını sağlaması (2,13) konularında Damızlık Birliklerinden bir beklentileri bulunmamaktadır. Terin ve ark. (2021) tarafından

Van ilinde yapılan çalışmada da üreticilerin Damızlık sığır yetiştiricileri birliğinin soy kütüğü ve kulak küpesi takılması faaliyetlerinde beklentileri karşıladığı, girdi temini ve veterinerlik faaliyetlerinde yetersiz oldukları belirlenmiştir.

Çizelge 9. İşletmecilerin Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği hakkındaki görüşleri

Görüşler	Ortalama	Std. Sapma	Kategoriler
Hayvanların soy kütüğü kaydı tutuluyor	3,95	1,493	Katılıyorum
Birlik üyelik ücretleri yüksek	3,49	1,636	Katılıyorum
Hayvancılık desteklerinden daha çok yararlanıyorum	2,13	0,961	Katılmıyorum
Veteriner hizmeti sağlanıyor	2,02	1,406	Katılmıyorum
Danışmanlık hizmetinden faydalanıyorum	1,75	1,085	Katılmıyorum
Tarımsal gelirimini artırıyor	1,75	1,118	Katılmıyorum
Üretim girdilerini daha kaliteli ve ucuza temin ediyor	1,67	1,094	Katılmıyorum
Ürünü daha iyi koşullarda pazarlıyor	1,57	0,961	Katılmıyorum

1: Kesinlikle Katılıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, İzmir ilinde süt sığırcılığı işletmecilerinin desteklerden yararlanma durumu, işletmecilerin desteklerle ilgili sorunlarını saptamak ve bu sorunlara çözüm önerileri sunarak üreticilerin problemlerinin ortadan kaldırılması adına yeni çözüm yolları göstermektir.

İzmir ilinde ankete katılan işletmelerin neredeyse tamamının (%94,1) Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıtlı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç araştırma alanında çiftçilerin tarım ve hayvancılık desteklerini alabilmeleri için ÇKS'ye önem verdikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanında çiftçilerin ÇKS'ye yüksek oranda kayıtlı olmalarına rağmen bu kuruluşların veterinerlik, danışmanlık ve mühendislik hizmetlerinden yeterli katkıyı alamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu sorunun çözümü için il ve ilçe Tarım Müdürlükleri'nin üreticilere Çiftçi Kayıt Sistemi'nin yanında danışmanlık hizmetleri, kontrol ve veterinerlik hizmetleri vermek koşulu ile üreticinin sorunlarına doğrudan çözüm olmalıdır.

İşletmecilerin örgütlenme düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bölgede kurulacak dernek, kooperatif gibi birimler ile ürünün üretim aşamasından pazarlamaya kadar olan süreçte işletmelere hem finansman hem de faaliyet olarak katkı sağlayacağı açıktır. Üreticilerin %28,6'sının Süt Üreticileri Birliği'ne üye olduğu belirlenmiştir.

İşletmecilerin neredeyse tamamına yakınının desteklerden yararlanmasına rağmen özellikle küçük işletme sahipleri desteklerin yeterli olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Buradan da anlaşılacağı üzere işletmelerin küçük boyutlu olması yapılan destekleme miktarının da yetersiz olduğu anlamına gelmektedir. Üreticiler destekleme miktarlarının artırılmasını

istemektedirler. Diğer taraftan üreticiler desteklemeleri, yem fiyatlarında indirimler ve süt fiyatlarındaki artışlar şeklinde yapılacak düzenlemeler şeklinde olmasının daha iyi olacağını belirtmişlerdir.

İşletme grupları itibarıyla; küçük boyutlu işletmelerden başlayarak işletme boyutu büyüdükçe işletmelerin desteklemelerden faydalanma miktarlarının da doğru orantılı olarak arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca ürün bazında işletmelerin en fazla destek aldığı ürün grubu sulu/kuru silajlık mısır olup bunu korunga ve fiğ takip etmektedir. İşletmelerde kullanımı yoğun olan yonca bitkisinden alınan desteklemenin en az paya sahip olması da hayvancılık faaliyetinin yoğun olduğu İzmir ili için düşündürücü olup araştırılması gereken bir konu niteliğindedir.

Sonuç olarak bölgedeki süt sığırcılığı işletmecilerine yapılan desteklerin işletmede oluşan girdi fiyatlarına göre yetersiz olduğu saptanmış olup, yapılan devlet desteklerinde artış gereklidir. İzmir ilinde süt sığırcılığı sektörünün daha iyi konuma getirilmesi için örgütlenme birimleri kurulmalı, destekleme modelleri üretici ihtiyaçlarına göre yeniden revize edilip destekleme kalemleri çeşitlendirilmelidir. Ayrıca, yapılacak politikalarla desteklemelerden daha asgari düzeyde yararlanan küçük işletmeleri karlılığını artırmak adına işletme boyutunu büyütme teşvik edilmeli ve bu işlemler için gerekli olan finansman kaynaklarına ulaşımı kolaylaştırılmalıdır. Ayrıca girdi fiyatlarının yüksekliği işletme faaliyetlerinin devamlılığını negatif yönde etkilemiş olup, girdi fiyatına odaklı bir destekleme modelinin varlığı da çiftçiye katkı sağlayacaktır. Bu sayede genç neslin sektöre katılımı sağlanacak ve işletmelerin devamlılığı daim olacaktır. Sektörde süt sığırcılığı

yapan işletmecilerin bilgi düzeyi artacaktır. Küçük ölçekli işletmelerin devamlılığının yanı sıra orta ve büyük ölçekli işletmeler daha fazla yer almaya başlayacaktır. Merkezi kırsala dayanan hayvansal faaliyette bu sürecin paydaşları kırsal hayattan kopmadığı gibi bu bölgelerde refah düzeyi artarak daha iyi koşullarda yaşama ve üretme imkânı bulacaktır.

Teşekkür: Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edilen, birinci yazarın "İzmir İli Türkiye'de Süt Sığırcılığı ve Piyasa Süt Arzının Ekonomik Analizi" konulu yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir. Araştırmada TÜBİTAK-TOVAG (Proje no: 112O824) nolu projeden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti: Makaleye eşit oranda katkı sağladığımızı beyan ederiz.

Kaynaklar

- Ağır, H.B. ve Akbay, C. 2018. Üreticilerin Besi Sığırcılığı Desteklerinden Yararlanması Üzerine Etkili Faktörler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 21(5): 738-744.
- Akbay, C. ve Akdoğan, F. 2020. Structure of dairy cattle holdings and market supply of milk: The case of İzmir province, Turkey. *Turkish Journal of Agricultural Research*, 7 (3): 287-295
- Aksoy, A., Terin, M. ve Keskin, A. 2012. Türkiye süt sığırcılığında ıslah ve destekleme politikalarının bölgesel etkileri üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43(1): 59-64.
- Anonim, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu Tarım Sayımları. <https://biruni.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul> (Erişim tarihi: 06.07.2018).
- Aşkan, E. ve Dağdemir, V. 2016. TRA1 Düzey2 bölgesinde devlet teşvik ve desteklemelerinden faydalanan süt sığırcılığı işletmelerinin sermaye durumunun incelenmesi. 12. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Ata, N. ve Yılmaz, H. 2015. Türkiye'de uygulanan hayvansal üretim destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmelerine yansımaları: Burdur ili örneği. *Süleyman Demirel*

Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 10(1): 44-54.

- Boz, İ., Akbay, C., Baş, S. ve Bostan Budak, D. 2011. Adoption of innovations and best management practices among dairy farmers in the Eastern Mediterranean Region of Turkey. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 10 (2): 251-261.
- Demir, N. ve Yavuz, F. 2010. Hayvancılık destekleme politikalarına çiftçilerin yaklaşımlarının bölgelerarası karşılaştırmalı analizi. *Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 41 (2): 113-121.
- Eryılmaz, G., Kılıç, O., Boz, İ. ve Kaynakçı, C. 2020. Süt sığırcılığı yapan işletmelerin tarımsal yeniliklerin benimsenmesi ve bilgi kaynaklığı yönünden değerlendirilmesi; Samsun ili Bafra ve Canik ilçeleri örneği. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 1361-1369.
- FAO, 2019. Faostat Data Base. <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QA> [Erişim Tarihi: 16.09.2022].
- Gökhan, E. 2010. Yerel üreticilerin hayvansal üretim desteklerinden yararlanma sorunları: Elâzığ ili örneği. *Veteriner Hekim Derneği Dergisi*, 80(4): 15-19.
- Muradi, A. J. ve Akbay, C. 2018. Structure and marketing opportunities on dairy farms in Konya province, Turkey. *International Journal of Scientific Research and Management*, 6(10): 756-762.
- Semerci, A., Çelik, A. D. ve Durmuş, E. 2020. Analysis of Developments in the Dairy Cattle Sector of Turkey. *Turkish Journal of Agriculture – Food Science and Technology*, 8(4): 949-956.
- Sevimli, L. 2020. Büyükbaş hayvancılık desteklemelerinin hayvancılığa ve yerel ekonomiye katkıları: Aksaray ili araştırması. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. 189s.
- Terin, M., Ceyhan, M., Çiftçi, K. ve Yıldırım, İ. 2022. Damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye olan ve olmayan süt sığırcılığı işletmelerinin hayvancılık desteklerinden faydalanma durumlarının analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 53(1): 42-50.
- Terin, M., Ceyhan, M., Çiftçi, K. ve Yıldırım, İ. 2021. Damızlık sığır yetiştiricileri birliği faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Van ili örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 9(1): 60–68.
- Torgut, E., Annayev, S., Örmeci Kart, M.Ç. ve Türkekul, B. 2019. Süt sığırcılığı yapan işletmelerin genel özelliklerinin

- belirlenmesi: İzmir ili Ödemiş ve Tire ilçeleri örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 25(1): 87-95
- TÜİK, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu. Süt ve Süt Ürünleri Üretimi. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik> [Erişim Tarihi: 16.09.2022].
- Uygur, A.M. 2015. İzmir ili süt sığırcılığının mevcut durumu ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, 158s.
- Uzmay, A. 2017. Hayvancılık sektörüne uygulanan politikaların süt sığırcılığı işletmelerine etkisi üzerine üretici görüşlerinin saptanması: İzmir ili örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 54(2): 167-175.
- Uzmay, A. ve Çınar, G. 2016. İzmir ilinde süt sığırcılığı yetiştiricilerinin destekleme politikalarına yönelik tercih hiyerarşisi; Bulanık Eşli Karşılaştırma. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 22(22): 59-67.
- Vural, H. ve Fidan, H. 2007. Türkiye’de hayvansal üretim ve hayvancılık işletmelerinin özellikleri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 13(2): 49-59.
- Yamane, T. 2001. Temel örnekleme yöntemleri. Çevirenler: Alptekin Esin, Celal Aydın, M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsül. Literatür Yayıncılık, İstanbul